

Vodič za planiranje, razvijanje i dokumentovanje projekata u radu sa decom u predškolskim ustanovama

Počnimo od projektnog pristupa učenju...

Projektni pristup učenju predstavlja integraciju različitih strategija učenja, kao što su istraživanje, učenje kroz igru, učenje zasnovano na imaginaciji, učenje kroz rešavanje problema, iskustveno učenje, situaciono učenje. Ovakav pristup učenju prevazilazi upotrebu projektnog učenja kao izdvojene vaspitno-obrazovne metode ili izdvojene (usmerene) aktivnosti sa decom. Kroz projektni pristup se integrišu igra, planirano učenje i učenje u praktičnim životnim situacijama. To znači da u projektima nema oštre granice između igre i planiranih situacija učenja, u koje se ulazi sa namerom da se nešto istraži, sazna ili predstavi. Igra i planirane situacije učenja proističu jedna iz druge.

Projekti deci pružaju mogućnost da istražuju i da se angažuju u njima smislenim situacijama, u kojima na kreativan način ostvaruju veze između prethodnog i novog iskustva. Ovo nas navodi da se zapitamo: Zašto mislimo da je određena tema deci smisljena? Šta je deci u tome izazovno, šta ih inspiriše da uče i istražuju. Uspešni projekti su oni koji provociraju kreativnost i stvaralačko rešavanje problema i omogućavaju da se istraživanje razvija u različitim pravcima. Projekti počinju *provokacijom za učenje* koju unosi vaspitač, na osnovu slušanja ideja i pitanja dece, a zatim prati pravce širenja istraživanja. U projektu je istraživanje uvek neizvesno, predstavlja avanturu u učenju za decu i vaspitače i vodi ka autentičnom ishodu, kao odrazu njihovog zajedničkog istraživanja.

Kako planiramo projekte?

Ideja za temu/projekat može da proističe iz svakodnevnih iskustava koja dele deca i odrasli, iz igre dece, iz problematike koja zaokuplja decu i odrasle, iz različitih događaja u vrtiću i u lokalnom okruženju. U projektu se traga za autentičnim rešenjem i ono daje smisao istraživanju dece i bavljenju pojedinačnim aktivnostima i sadržajima. Dakle, svrha projekta nije u vođenju dece ka nalaženju što bržeg i uspešnijeg rešenja („rešenje samo po sebi”), već vaspitač planira podršku procesu učenja dece.

Najpre se okvirno određuje tema ili početne ideje za projekat, a nakon toga vaspitač planira projekat u samo nekoliko koraka unapred i ciklično nastavlja da planira na sledeće načine (*Године узлета: основе програма предшколског васпитања и образовања, 2019*):

✎ planira opremanje prostora različitim sredstvima i materijalima koje prepoznaje kao inspirativne i provokativne za decu (različiti predmeti i materijali, sprave, rekviziti, aparati, polustrukturirani i nestrukturirani materijali);

✎ planira određenu aktivnost na osnovu ideje i sadržaja koji proističu i vezani su za projekat, tako što planira organizaciju aktivnosti i načine svog učešća u aktivnosti (didaktičko-metodičko modelovanje, podupiranje, proširivanje);

✎ planira potrebne resurse i načine na koje može doći do njih;

✎ planira moguće načine uključivanja roditelja, dece iz drugih grupa, pojedinaca iz lokalne zajednice, kao i pogodna mesta u lokalnoj zajednici za istraživanje i proširivanje iskustava (institucije, organizacije, otvoreni prostori).

Struktura projekta

Projekti se mogu koncipirati u tri faze:

✎ *otvaranje projekta* (razgovori i predstavljanje prethodnih iskustava dece vezanih za temu/projekat),

✎ *razvijanje projekta* (istraživanje u vrtiću, u lokalnoj zajednici i na autentičnim mestima),

✎ *zatvaranje projekta* (predstavljanje procesa istraživanja i rešavanja problema kroz autentičnu dokumentaciju; refleksija).

Prva faza: Otvaranje

U ovoj fazi projekta vaspitač podstiče decu i ohrabruje ih da dele svoje priče, doživljaje i iskustva i postavljaju pitanja vezana za projekat. Time vaspitač podstiče decu da se fokusiraju na problem koji će istraživati u projektu (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2017).

Postupci vaspitača u prvoj fazi projekta:

✎ osluškuje ideje, pretpostavke i „teorije” dece vezane za projekat i unosi provokaciju za učenje – donosi materijale koji deci pomažu da izraze svoje prethodno iskustvo i doživljaje vezane za temu/projekat; podstiče decu da donose različite predmete i materijale od kuće; posećuje sa decom mesto ili događaj u lokalnoj sredini; planira različite situacije u vrtiću u kojima deca istražuju materijale i predstavljaju svoja prethodna iskustva i doživljaje; dokumentuje sa decom njihove ideje i produkte i predstavlja ih na početnom panou za istraživanje;

✎ pravi sa decom listu pitanja i pomaže im da artikulišu problem – diskutuje sa decom o problemu koji se istražuje u okviru projekta; pomaže deci da formulišu pitanja koja će im pomoći da istražuju svoje ideje i dodaje svoja pitanja i ideje za otvaranje projekta, nakon što ih deci obrazloži;

✎ razgovara sa decom o tome kako da započnu istraživanje – diskutuje sa decom šta im je sve potrebno za istraživanje, gde sve mogu otići da istražuju i traže odgovore na pitanja; predlaže deci različite mogućnosti istraživanja u vrtiću; pravi predlog projekta na osnovu skice;

✎ predlog projekta „putuje kući” – porodice dopunjuju predlog projekta svojim idejama za istraživanje i načinima uključivanja; razgovora sa roditeljima o projektu i nudi im mogućnost da svoje ideje predstave na početnom panou.

Druga faza: Razvijanje

Razvijanje projekta je obično najuzbudljivija faza jer može da postane avantura, pustolovina i veliki poduhvat. Vaspitač i deca se u ovoj fazi fokusiraju na ključni problem i zajedno istražuju u vrtiću i na autentičnim mestima u lokalnoj zajednici, razgovaraju sa drugim odraslima – stručnjacima iz oblasti vezanim za problem istraživanja, pregledaju literaturu (deci se čitaju priče, pesme, bajke, basne, pokazuju slikovnice i priča se o njima), internet sajtove, video-snimke, konstruišu modele i obrasce, crtaju i slikaju, pevaju, sviraju, što više se kreću i rešavaju probleme kroz motoričku igru i ples (skaču, trče, bacaju, kotrljaju, dižu, nose...), izrađuju i rukuju različitim predmetima, lutkama i rekvizitima, otkrivaju, diskutuju kroz igru na stvaralački način, eksperimentišu, predviđaju, preoblikuju materijale, forme i obrasce sa kojima se sreću u projektu. Vaspitač decu podstiče da preuzimaju rizik u situacijama u kojima je dolaženje do rešenja neizvesno i da razgovaraju o svojim pokušajima (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2017). Uz to, vaspitač decu usmerava na međusobnu saradnju i rad u manjim grupama, na postavljanje pitanja i pregovaranje o mogućim načinima rešavanja problema. Deci se pruža prilika da istražuju u skladu sa svojim iskustvom i umenjima i da predstavljaju ono što su doživela u istraživanju.

U drugoj fazi projekta vaspitač postupa na sledeće načine:

✎ obezbeđuje dodatne materijale i opremu za istraživanje – donosi materijale pogodne za istraživanje u projektu i predlaže deci kako da ih koriste; pomaže deci da, po potrebi, ovladaju korišćenjem pojedinih aparata, sprava, rekvizita;

✎ planira, organizuje i proširuje izbor resursa u lokalnoj zajednici – obilazi planirana mesta u lokalnoj zajednici i dogovara se kako deca na tim mestima mogu da uče i budu aktivna; kontaktira stručnjake vezane za problematiku istraživanja u projektu i dogovara o njihovom uključivanju u projekat; dogovara se sa roditeljima kako mogu da se uključe u projekat;

✎ podstiče decu da istražuju na različite načine i iz različitih izvora – istraživanje iz različitih izvora i na različitim mestima u vrtiću i lokalnoj zajednici; organizuje vođenu igru u manjim grupama i prati kako deca rekonstruišu materijale, odnosno obrasce ponašanja i integriše ih u projekat; personalizuje podršku svakom detetu u traganju za odgovorima i mogućim rešenjima; planira situacije u kojima deca svoja dotadašnja rešenja i ideje u projektu dele sa drugom decom; povezuje praktične životne situacije i istraživanje u projektu, planira različite mogućnosti uključivanja roditelja u projekat;

✎ pomaže deci da predstave svoje istraživanje – deca kroz crteže, fotografije, modele, produkte, eksperimente, pokrete, pesme i priče predstavljaju sve ono što su otkrila istraživanjem; nakon poseta stručnjaka podstiče decu da razgovaraju o svemu što su videla, zapazila i što je za njih bilo smisljeno;

✎ uključuje decu u dokumentovanje – podstiče ih da dokumentuju svoje ideje i produkte nastale tokom istraživanja u projektu kroz, na primer, pravljenje postera, panoa, digitalnih prezentacija, albuma, knjiga sa crtežima ili fotografijama događaja, zbirki šema, mapa, skica; vaspitač sa decom dokumentuje predstavljanjem na procesnim panoima njihovo traganje za odgovorima na pitanja, rešenja, zajedničko učenje sa vršnjacima i nova pitanja koja se javljaju tokom istraživanja u projektu;

✎ prati razvoj projekta – upoređuje ono što je urađeno sa početnim pitanjima i pretpostavkama i planira dalje razvijanje projekta u skladu sa idejama dece za istraživanje.

Treća faza: Zatvaranje

Zatvaranje je, kao završna faza projekta, prikaz istraživanja u projektu i rešenja do kojih su zajedno došli deca i odrasli. Ona predstavlja refleksiju procesa istraživanja u kojoj dominira praktična primenljivost iskustava stečenih u projektu (Krnjaja, Pavlović Breneselović, 2017).

U trećoj vazi projekta postupci vaspitača su sledeći:

✎ analizira proces istraživanja tokom projekta – podstiče decu da razgovaraju o toku istraživanja u projektu i da odluče koji deo svog istraživanja ili projekta će da predstave i podele sa drugima; omogućava deci dovoljno vremena da kroz igru preispituju i rekonstruišu projekat;

✎ priprema sa decom predstavljanje projekta – razgovara sa decom i dogovara pravljenje završne priče o projektu i slavljeničkog panoa; planira mesto, vreme i bira učesnike koji će predstavljati proces i rezultate projekta;

✎ organizuje slavljeničko predstavljanje – pomaže deci u pravljenju pozivnica za svoje porodice, drugu decu, članove lokalne zajednice; podstiče samopouzdanje kod dece pomažući im da predstave istraživanje i projekat na sebi svojstven način kroz: pričanje, dramski prikaz, ples, crtanje i slikanje, kratak video-zapis, muzičke sekvence;

✎ kritički preispituje iskustvo i gradi kontinuitet sa novim/sledećim projektom – planira načine i pokreće evaluaciju projekta iz perspektive dece i roditelja; kritički promišlja o svom učešću u projektu, sopstvenom iskustvu, korišćenim strategijama u razvijanju projekta i koristi novostečene ideje i iskustva u projektu za povezivanje sa budućim projektom.

Dokumentovanje kroz projektni portfolio¹

Razvijanje programa kroz projekte dokumentuje se putem projektnog portfolija. Projektni portfolio sadrži plan razvijanja projekta i priču o projektu. Dokumentuju se početni i procesni panoi, promene u fizičkoj sredini tokom razvijanja projekta, pojedine aktivnosti dece, situacije u kojima se deca nečim posvećeno bave, situacije zajedničkog učešća, mesta u zajednici na kojima su deca učila, dečji produkti.

U dokumentovanje spada još i zajedničko pravljenje slikovnica, priča u slikama, video-zapisa, brošura, postera, instalacija u prostoru. Koristeći prikupljenu dokumentaciju tokom procesa razvijanja projekta, vaspitač pravi priču sa pratećim fotografijama kojom dokumentuje realizovanu temu/projekat.

Šta sadrži priča o projektu?

Kreiranje *priče o projektu* predstavlja zajednički rad vaspitača i dece. To je „kolektivna memorija” i zajednički dokument o jedinstvenim iskustvima dece u projektnom učenju.

Priča o projektu je narativni zapis vaspitača kako je započeo projekat, kako se razvijao i završio. Priča sadrži tekst i fotografije kojima se ilustruju različite situacije istraživanja u okviru projekta, početni i procesni panoi, kao i produkti dece, vaspitača, roditelja i drugih učesnika u

---

¹ Portfolio sa realizovane prakse možete da predstavite nalik projektnom portfoliju. Prikupljene materijale i druge ostvarene zadatke u okviru pojedinačnih predmeta možete da dokumentujete, na primer u svesci, u posebnim „kovertama”, u zbirci materijala i na razne druge načine koje ćete sami kreirati.

timu/projektu. Fotografije, grafikoni, mape su integrisani u tekst, odnosno nisu odvojeni prilozi na kraju.

Priča o projektu sadrži:

✎ Naslov (naziv projekta može biti formulisan kao, na primer, metafora ili kao kratki iskaz deteta, ili naziv koji su predložili deca i vaspitač.

✎ Uvodni deo – vaspitač ukratko opisuje kako je došlo do pokretanja projekta, promenu u prostoru i unošenje materijala koji podstiču decu na istraživanje, kako su roditelji pozvani da se uključe u projekat.

✎ Razradu – opis razvijanja projekta. U opisu aktivnosti i situacija potrebno je da vaspitač pravi izbor, jer nije moguće opisati sve situacije i aktivnosti tokom trajanja projekta. U izboru vaspitač nastoji da prikaže:

1. „nit” projekta,
2. zasnovanost izabranih aktivnosti i situacija.

Tok istraživanja u projektu dokumentovan je fotografijama i tekstem (opisom i komentarima vaspitača, komentarima dece, komentarima roditelja, drugih učesnika) koji odražavaju njihovu angažovanost i učešće u projektu.

✎ Završni deo – vaspitač opisuje zatvaranje projekta.

✎ Zapažanja vaspitača – na samom kraju opisa razvijanja projekta vaspitač iznosi svoja zapažanja o projektu. Posebno su značajne situacije i iskustva za učesnike projekta, ispunjenost sopstvenih očekivanja, teškoće, kao i uvidi koji će služiti za razvijanje sledeće teme/projekta.

Literatura

Године узлета: основе програма предшколског васпитања и образовања (2019). Београд: Просветни преглед; Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Krnjaja, Ž., Pavlović Breneselović, D. (2017). *Kaleidoskop: projektni pristup učenju.* Београд: Институт за педагогiju и andragogiju.